

Motion till riksdagen 2017/18:4199

av **Olof Lavesson m.fl. (M)**

med anledning av prop. 2017/18:261 Långsiktig finansiering och stärkt oberoende för public service

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen antar regeringens förslag till beslut med ändringen att de sändningstillstånd som utfärdas närmast efter ikraftträdandet för Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion ska gälla i sex år och att de nya bestämmelserna om åttaåriga sändningstillstånd ska tillämpas första gången för tillstånd som gäller fr.o.m. den 1 januari 2026.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att tillgångarna på public service-kontot balanseras årligen samt justeras automatiskt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att medel som frigörs när Radiotjänst i Kiruna AB läggs ned bör användas för att sänka avgiften för avgiftsbetalarna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i kommande sändningstillstånd kraftigt begränsa möjligheterna till sponsring för SVT och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att public service-bolagen ska ingå i ett system för medieetisk granskning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa saklighet och opartiskhet i public service genom att utveckla Granskningsnämndens uppdrag och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

I december 2016 beslutade regeringen om utredningsdirektiv för en parlamentarisk kommitté att föreslå ett långsiktigt, hållbart och solidariskt finansieringssystem för radio

och tv i allmänhetens tjänst. Först ett halvår senare, i juni 2017, fattade regeringen beslut om tilläggsdirektiv där kommittén även fick uppdraget att föreslå hur en ändamålsenlig reglering bör utformas i ett nytt medielandskap. Beslutet att först låta utreda finansiering och först därefter reglering har mött berättigad kritik från flera håll. Moderaterna instämmer i den kritiken. Vi har vid ett flertal tillfällen framfört att detta borde ha gjorts i en samlad process där såväl finansiering som reglering av public service behandlas i ett helhetsperspektiv, vilket vi vidhåller.

Finansieringen av public service genom radio- och tv-avgiften har länge varit omdiskuterad. Modellen står inför stora utmaningar. Framför allt finns det stora problem när det gäller teknikneutraliteten. I dag betalar den som äger en tv-mottagare avgift, men vad som är ägnat att vara en tv-mottagare blir allt svårare att definiera. Särskilt när konsumtionen i dag görs i nästan lika stor grad på webben eller genom mobilapplikationer som via traditionell broadcasting. Allt färre äger också en traditionell tv-mottagare. Enligt bedömning från Radiotjänst i Kiruna AB skulle radio- och tv-avgiften behöva öka kraftigt de närmaste åren om public service-bolagen ska ha samma nivå av medelstilleddelning som gäller i dag (källa utredningen). Från 2019–2029 skulle avgiften behöva höjas från ca 2 500 kronor till ca 3 200 kronor.

Ett av ledorden i den parlamentariska public service-utredningens betänkande är legitimitet. En förändrad finansieringsmodell måste upplevas ha hög legitimitet hos befolkningen för att vara långsiktigt hållbar. Med det förslag som kommittén nu lägger blir det för de flesta hushåll ingen eller liten skillnad i förhållande till hur det fungerar i dag. Samtidigt innebär det lättnader eller förenklingar för den med väldigt små eller inga marginaler.

Moderaterna ställer sig bakom förslaget till ny finansiering av radio och tv, med de motiveringar som anges i utredningen, dock med ett antal synpunkter och avvikande meningar.

Sändningsperiodens längd

I den parlamentariska public service-utredningens delbetänkande läggs förslag om att tillståndsperioden för public service-bolagen framöver ska vara åtta år. För att anpassa tillståndsperioden till riksdagens mandatperioder föreslår utredningen att den första tillståndsperioden fastställs till sex år och gäller 2020–2026, för att därefter övergå till åttaåriga tillstånd. Regeringen gör dock en annan bedömning och föreslår att den första perioden ska omfatta tio år, dvs. 2020–2030, då man menar att en kortare period skulle hota programföretagens oberoende.

Moderaterna delar inte regeringens bedömning. I ett snabbt föränderligt landskap får en tillståndsperiod om tio år anses vara alltför lång. Den snabbt föränderliga mediemarknaden anges också som försvårande omständigheter av flera remissinstanser när det gäller längden på tillståndsperioden. Vi delar den uppfattningen och vidhåller därför utredningens förslag. Bestämmelserna om åttaåriga tillstånd bör därför tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2026.

Justering av avgiftens storlek

Enligt förslaget ska avgiften fastställas till 1 procent av den beskattningsbara förvärvsinkomsten upp till ett tak som motsvarar 2,092 inkomstbasbelopp (motsvarande

ca 1 300 kronor/år). I propositionen anges att public service-avgiften inte får finansiera annan verksamhet än radio- och tv-verksamhet i allmänhetens tjänst och verksamhet som är direkt anknuten till den. För Moderaterna är detta centralt, likaså att man i samband med sändningstillstånden också fastställer hur stor medelstilldelningen till bolagen ska vara.

Under en lång period har medelstilldelningen årligen ökat med 2 procent. Detta för att skapa stabila ekonomiska förutsättningar samtidigt som ett tryck skapas på bolagen att effektivisera sin verksamhet. I propositionen anför regeringen att avgiftsintäkterna med största sannolikhet kommer att öka i en snabbare takt, dels till följd av årliga höjningar av inkomstbasbeloppet, dels eftersom antalet personer med beskattningsbar förvärvsinkomst ökar.

Som nu anges i propositionen finns det en möjlighet att det byggs upp ett överskott på public service-kontot givet att intäkterna överstiger den medelstilldelning som anges i sändningstillståndet. Till skillnad från den nuvarande radio- och tv-avgiften som, vilket tidigare nämnts, skulle behöva höjas kraftigt framöver kommer den nya finansieringen i stället därmed innebära att taket för avgiften kontinuerligt behöver justeras nedåt.

I propositionen förs ett resonemang om att detta innebär att avgiftens storlek över tid kan behöva justeras. Detta är välkommet och rimligt – Moderaterna anser dock att detta bör kompletteras med en större automatik för att undvika att stora överskott byggs upp och att översynen inte bara bör ske i samband med att nya sändningstillstånd ges. Det bör säkerställas att det ej byggs upp stora överskott även under de perioder där ett sändningstillstånd gäller.

För att komma till rätta med risken för att stora överskott byggs upp bör den föreslagna lagstiftningen kompletteras med en bestämmelse som gör att tillgångarna på public service-kontot balanseras årligen och automatiskt medför en justering av den föreslagna public service-avgiften.

Medel för Radiotjänst i Kiruna AB ska återgå till avgiftsbetalarna

I dag sköter Radiotjänst i Kiruna AB såväl uppbörd av radio- och tv-avgift som avgiftskontroll. För denna uppgift avsätts också en del av radio- och tv-avgiften. Detta är medel som avgiftsbetalarna har avstått, och när detta uppdrag nu upphör och Radiotjänst läggs ned är det rimligt att dessa medel återgår till avgiftsbetalarna och därmed också bidrar till en sänkning av avgiften.

Intäkter från sponsring

En av public services grundförutsättningar är att man ska stå oberoende från såväl politisk som kommersiell påverkan. En grundprincip i sändningstillstånden är därför att bolagen inte får sända reklam och sådana sponsrade program där sponsorbidraget har tillfallit bolagen direkt. Detta är en viktig princip för bolagens legitimitet och för att man ska kunna hävda sitt oberoende. Trots detta finns det i sändningstillstånden ett undantag för bolagen där det för SVT gäller att sponsring får förekomma vid högst 20 evenemang per år. Detta motiveras med att SVT ska kunna sända attraktiva sportevenemang som förutsätter sponsring.

Att SVT får sända 20 sponsrade evenemang per år kan tyckas rimligt, men i realiteten innebär det betydligt mer. Varje evenemang kan innehålla ett större antal enskilda sändningar. De senaste åren har SVT sänt sponsringsinslag vid ca 500–600 enskilda sändningar och vid varje sändning visas sponsring för ett flertal aktörer, ibland flera gånger under sändningen. Detta är i grunden ett problem. Att man i en sändning täcker över varumärken på kläder och skyltar för att i nästa mata ut uttalade sponsringsinslag riskerar att skada bolagets trovärdighet och rimmar illa med kravet om kommersiellt oberoende. Moderaterna menar att sponsringen kraftigt bör begränsas och endast ske i undantagsfall.

Obligatorisk medieetisk granskning

I propositionen föreslås ett förtydligande av att public service-avgiften inte får finansiera annan verksamhet än radio- och tv-verksamhet i allmänhetens tjänst och verksamhet som är direkt anknuten till den. Regeringen uttrycker i propositionen att förslaget är en viktig del för finansieringssystemets legitimitet och acceptans hos allmänheten. Även Public service-utredningen uttrycker vikten av att den nya finansieringsmodellen måste ha hög legitimitet. Moderaterna vill i samband med detta understryka vikten av att även andra åtgärder vidtas för att säkra syftet att uppnå legitimitet och acceptans hos allmänheten.

Den granskning som sker av media generellt och public service i synnerhet måste bli tydligare samt mer tillgänglig och professionell. Den som känner sig misskrediterad eller felaktigt citerad i en nyhetsrapportering kan i dag anmäla publiceringen till Pressombudsmannen. Men om publiceringen skett på nätet är det inte alltid möjligt. Under våren har förslag väckts om ett nytt, vidgat och stärkt medieetiskt system. Förslaget om ett frivilligt och självreglerande system är väckt genom organisationen Utgivarna och har presenterats av en rad svenska medieföretag och mediaorganisationer, däribland public service-bolagen. Med en allmänhetens medieombudsman och en medieetisk nämnd ska enskilda kunna anmäla publiceringar som de anser utsatt dem för publicitetsskada, t.ex. genom att de inte fått bemöta anklagelser eller påståenden eller utsatts för intrång i sitt privatliv.

Det är angeläget att ett nytt medieetiskt system kommer på plats så snart som möjligt och att det också omfattar public service-bolagen. Men det måste också ha kännbara verktyg. Om en tidning klandras av Pressens opinionsnämnd (PON) för att ha överträtt de pressetiska reglerna, dvs. brutit mot god publicistisk sed, ska den publicera det fällande beslutet. Syftet med denna publicering är att inför offentligheten ge anmälaren en upprättelse för den publicitetsskada han eller hon utsatts för. Vid en fällning ska tidningen också betala en expeditionsavgift.

Ett nytt medieetiskt system bör enligt vår mening ha tydligare och mer kännbara verktyg. Kravet på att publicera fällande beslut bör kvarstå, men förtydligas så att fällande beslut som utgångspunkt alltid ska få samma typ av placering i mediet som den klandrade rapporteringen hade när den publicerades. Vidare bör expeditionsavgifterna höjas för att tydligare markera allvaret i felaktiga publiceringar.

Att det medieetiska systemet är självreglerande på samma sätt som det pressetiska systemet har varit är en god grund. Dock har det länge varit en öppen fråga huruvida public service-bolagen ska ingå i ett sådant system. Vi menar att det bör fastslås att public service-bolagen ska underställas en medieetisk granskning, även om det är upp till branschens parter att komma överens om hur ett sådant system ska utformas.

Översyn av Granskningsnämndens verksamhet

Granskningsnämnden finns för att pröva om innehållet i radio- och tv-program följer de regler som finns för sändningarna. Enligt sändningstillståndet ska sändningsrätten utövas opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet ska råda i radio och i tv.

Under 2017 diarieförde Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) 1 560 granskningsärenden, varav 1 243 ärenden avsåg de tre public service-bolagens sändningar (MPRT Årsredovisning 2017). En stor del av anmälningarna rör opartiskhet och saklighet, och av de 448 anmälningar som upptogs friades samtliga utom 11. Utöver dessa kritiserades även bolagen i 16 ytterligare ärenden.

Utän att värdera de enskilda ärenden som behandlats konstaterar vi att kravet på opartiskhet och saklighet har väckt stor debatt. En debatt som förtjänar att tas på allvar, inte minst utifrån public service-bolagens legitimitet hos allmänheten. Kritik har också väckts mot Granskningsnämndens beslut i de enskilda fallen. Det finns därmed anledning att se över Granskningsnämndens instruktioner och verktyg.

Vem som helst kan alltså anmäla ett program för granskning, till skillnad från t.ex. Pressens opinionsnämnd där endast den som anser sig själv utsatt för publicitetsskada kan anmäla. Granskningsnämnden undersöker sedan om innehållet i Sveriges Radios, Sveriges Televisions samt Utbildningsradions radio- och tv-program uppfyller sändningstillståndets krav på bl.a. saklighet och opartiskhet.

Granskningsnämndens verksamhet måste alltid präglas av offentlighet och tydlighet. Det innebär bl.a. att högre krav bör ställas på att de beslut som Granskningsnämnden meddelar alltid ska vara motiverade. Där brister det inte sällan i dag vad gäller avslagsbesluten.

Det bör vidare ställas högre krav på Granskningsnämndens handläggning av ärenden som anmälts dit. Det finns starka skäl för att Granskningsnämnden åläggs ett tydligare utredningsansvar än vad nämnden har i dag. Det skulle skapa bättre förutsättningar för beslut som vilar på korrekta fakta och relevanta omständigheter jämfört med ett system som bygger på att den anmälande partens uppgifter sätter ramen för Granskningsnämndens prövning. Det är inte rimligt att utgå från att den som anmäler ett program till Granskningsnämnden alltid kan förväntas känna till exakt vilka omständigheter som är relevanta för nämndens fortsatta prövning.

När Granskningsnämnden fäller ett programföretag för att inte ha följt reglerna om opartiskhet och saklighet leder det i regel endast till att programföretaget offentliggör beslutet. Kravet på att ett fällande beslut ska offentliggöras bör, i enlighet med vad som angetts ovan, förtydligas så att offentliggörandet alltid blir lika tydligt som den klandrade rapporteringen/det klandrade inslaget. Utgångspunkten bör vara att det ska få samma framskjutna placering som det inslag som föranledde fällningen.

Därutöver bör Granskningsnämnden få fler sanktionsmöjligheter – det bör exempelvis övervägas om Granskningsnämnden ska kunna ålägga programföretag som bryter mot sändningstillståndet en särskild avgift. I dag kan nämnden ansöka hos Förvaltningsrätten i Stockholm om att programföretaget ska betala en särskild avgift – det gäller dock endast vid överträdelse av reglerna om otillbörligt gynnande, reklam och sponsring.

Mot bakgrund av det som anförs bör regeringen säkerställa saklighet och opartiskhet i public service genom att utveckla Granskningsnämndens uppdrag. En ny regering kommer att behöva adressera denna fråga skyndsamt, och vi tänker tillse att det sker.

Olof Lavesson (M)

Cecilia Magnusson (M)

Isabella Hökmark (M)

Saila Quicklund (M)

Eva Lohman (M)